

Den totale vågehvalkvoten for 2004 er fastsatt til 670 dyr. I 2003 var kvoten på 711 dyr.

Generelt

Norge hadde tidligere en utstrakt kystnær fangst av småhval som omfattet vågehval, nebbhval, spekkhogger og grindhval. Omkring 1970 falt fangsten av nebbhval og grindhval vekk, og rundt 1980 sluttet fangsten etter spekkhoggere. Tidligere hadde vi også fangst av storhval fra landstasjoner, men denne fangsten opphørte da den siste landstasjonen ble nedlagt i 1971. Kommersiell utnyttning er nå begrenset til vågehval, men det knytter seg likevel sterk interesse til sjøpattedyrenes forskjellige interaksjoner med fiskeriene og deres rolle i økosystemet.

Vågehvalfangsten

Norge har drevet fangst av vågehval i tre bestandsområder: Ved Vestgrønland (siste sesong 1985), i Sentral-Atlanteren og i Nordøst-Atlanteren. Det sistnevnte området har alltid vært det viktigste og omfatter fangstområder i Nordsjøen, langs norskekysten, i Barentshavet og ved Svalbard. Den internasjonale hvalfangstkommissjon (IWC) vedtok en foreløpig stopp i all kommersiell hvalfangst fra 1987 ("moratoriet"). Den norske regjering leverte imidlertid inn en offisiell protest og ble derfor i tråd med IWCs regelverk ikke bundet av dette vedtaket. Likevel stoppet Regjeringen den norske vågehvalfangsten etter sesongen 1987 i påvente av de omfattende bestandsvurderingene som IWC skulle gjennomføre innen 1990, men som ennå ikke er fullført. I 1993 vedtok likevel den norske regjeringen å gjenoppta den tradisjonelle vågehvalfangsten etter at IWCs vitenskapskomité hadde fullført arbeidet med utviklingen av en ny forvaltningsprosedyre. En oversikt over fangsten i perioden 1994-2003 er gitt i tabell 2.8.1.

I forbindelse med det norske forskningsprogrammet for sjøpattedyr ble det fanget et lite antall vågehval i perioden 1988-1990. Som en oppfølging ble det i 1992 startet et treårig prosjekt ledet av Fiskeriforskning i Tromsø, for å undersøke vågehvalens konsum av forskjellige byttedyr. Dette prosjektet har vært basert på forskningsfangst. Antallet vågehval fanget for forskningsformål i 1994 er gitt i tabell 2.8.1. Undersøkelsene av vågehvalens diett etter 1994 har fortsatt som rutinemessige undersøkelser ved at det samles inn prøver fra den ordinære fangsten.

Bestandsgrunnlag og beregningsmetoder

En vesentlig del av arbeidet i hvalfangstkommissjonens (IWCs) vitenskapskomité har i de seinere årene vært rettet mot utviklingen av en ny revidert forvaltningsprosedyre (RMP - Revised Management Procedure) for bardehval, til erstatning for det gamle klassifiseringssystemet som var basert på anslag for den nåværende bestand i forhold til den

VÅGEHVAL -
Balaenoptera acutorostrata

Utbredelsesområde: Vågehvalen finnes i alle verdenshav.

Alder ved kjønnsmodning: 6-7 år.

Vågehvalen kan bli opptil 9 m lang og veie mellom 5 og 10 tonn.

Vågehval er en vanskelig art å få øye på da den er oppe og blåser mindre enn en gang i gjennomsnitt per minutt, og er da synlig i 2-3 sekunder. Vågehval vandrer fra ukjente vinteroppholdssteder i varme farvann til næringsrike områder på høyere breddegrader om sommeren. Vågehvalen er en bardehval som er tilpasset beiting på plankton, men den tar også fisk av mange slag. På begynnelsen av 1990-tallet spiste vågehval utenfor kysten av Nord-Norge, i Barentshavet og ved Spitsbergen om lag 1,8 millioner tonn byttedyr i løpet av en sommersesong (april-oktober). En tredjedel av dette var krill, og en tredjedel sild. Resten var blant annet lodde, torsk, hyse og sei. Vågehval blir kjønnsmoden ved om lag 6-7-årsalderen.

Etter 10-11 måneders svangerskap fødes kalven, som da er i underkant av 3 m lang. De fleste kalvene fødes i desember, men kalvingsperioden strekker seg over perioden oktober-mars i Nord-Atlanteren. Kalven dier moren i mindre enn seks måneder.

Utbredelsesområde - sommer

opprinnelige ubeskattede bestanden. I 1992 godkjente kommisjonen de RMP-spesifikasjonene som vitenskapskomiteen hadde foreslått for å beregne fangstkvoter, men vedtok ikke å sette forvaltningsprosedyren ut i livet fordi den ønsket en videre dokumentasjon av dataprogrammer og spesifisering av minimumskravene til innsamling av data til RMP. Dette arbeidet ble fullført av vitenskapskomiteen i 1993, men er ennå ikke godkjent av kommisjonen, blant annet med henvisning til at den også ønsker inkorporert inspeksjons-/observatordordninger i forbindelse med fangsten (revidert forvaltningsskjema - RMS).

Foruten selve fangstregelen tar RMP også hensyn til en verdi som kalles beskyttelsesnivået for bestanden som beskattes. For de kvotene som settes, skal det være mindre enn 5 % sannsynlig at bestanden skal komme under dette nivået, som er satt til 54 % av opprinnelig bestand. I RMP er det også en parameter som bestemmer langtidsutviklingen i bestanden ("justering"). Denne angir hvilket bestandsnivå det siktes mot "i det lange løp", som i praktisk sammenheng betyr hundre år. Lavere "tuning" gir generelt høyere kvoter. Kommisjonen i IWC har bestemt at dette langtidsmålet skal være 72 % av opprinnelig bestand, og Norge har ved kvotefastsettelsen opp til og med 2000 fulgt dette vedtaket. Ved kvotefastsettelsen for 2001 bestemte imidlertid norske myndigheter at denne verdien skulle være 66 % av opprinnelig bestand; dette ble videre endret til 62 % av opprinnelig bestand for 2002 og seinere. Utover dette skal kvotene korrigeres for skjevheter i kjønnsfordeling i fangstene. Kvotene bestemmes i prinsippet for perioder på fem år av gangen, og restkvoter kan overføres fra år til år innenfor en slik femårsperiode.

Grunnlaget for RMP er fangstdata og tallrikhetsberegninger. Tallrikhetsberegningene må gjøres på grunnlag av dedikerte telletokt, basert på akseptert metodikk både med hensyn til feltarbeidet og analysene. Sommeren 1995 gjennomførte Havforskningsinstituttet en stor vågehvaltelling som dekket Barentshavet, Grønlandshavet, Norskehavet og den nordlige delen av Nordsjøen synoptisk. Estimater for

det totale området som dette toktet dekket, ble på 118.300 vågehval (95 % konfidensintervall 96.700-144.700), hvorav 112.100 (95 % konfidensintervall 91.500-137.000) tilhører det nordøstatlantiske bestandsområdet. Etter 1995 har det blitt gjennomført årlige hvaltelling i delområder med to båter slik at hele området i Nordøst-Atlanteren som danner beskatningsgrunnlaget for norsk vågehvalfangst, blir dekket i løpet av en seksårsperiode. På grunnlag av data innsamlet i perioden 1996-2001, ble et nytt estimat for det totale dekningsområdet beregnet til 107.200 (95 % konfidensintervall 83.000-138.500) vågehval, hvorav 80.500 (95 % konfidensintervall 59.700-108.600) tilhører det nordøstatlantiske bestandsområdet.

Tallrikheten av vågehval i det sentrale bestandsområdet er i IWCs vitenskapskomité tidligere blitt beregnet til 28.000 (95 % konfidensintervall 21.600-31.400). I 1997 gjennomførte en arbeidsgruppe under vitenskapskomiteen i NAMMCO (Den nordatlantiske sjøpattedyrkommisjonen) bestandsberegninger på grunnlag av alle innsamlede data under NASS-95 (North Atlantic Sightings Surveys 1995), og kom da fram til et totalestimat for den sentrale bestanden av vågehval på 72.130 (95 % konfidensintervall 45.400-114.700) dyr, hvorav 12.000 (95 % konfidensintervall 7.000-20.600) innen Jan Mayen-området. Ved årsmøtet i IWCs vitenskapskomité i 1999 ble bestandsestimater for Jan Mayen-området basert på tellingene i 1987 revidert til 5.600 (95 % konfidensintervall 3.400-9.200). Basert på tellingen som ble gjennomført i dette området i 1997, ble det beregnet en bestand på 26.700 vågehval (95 % konfidensintervall 20.300-35.200).

IWCs vitenskapskomité har også hatt en gjennomgang av bestandsstruktur hos vågehval i Nordøst-Atlanteren med tanke på en eventuell revisjon av spesifikasjonene for RMP. Det viktigste datamaterialet her utgjøres av det såkalte DNA-registeret, som er en database som inneholder genetiske profiler av alle vågehval fra den norske fangsten 1997-2002. Det ble egentlig opprettet for overvåkningsformål, men er også et ideelt utgangspunkt for studier av bestandsstruktur.

Tabell 2.8.1

Vågehval. Tradisjonell fangst og fangst for forskningsformål i 1994-2003.

Minke whales; catches in the period 1994-2003 given by stock area. Catches made under scientific permit are given separately for 1994.

Sesong	Nordøst-Atlanteren	Sentral-Atlanteren	Forskningsfangst	Total norsk fangst	Kvote
1994	165	41	74	280	319
1995	176	42		218	232
1996	348	40		388	425
1997	483	20		503	580
1998	568	57		625	671
1999	533	58		591	753
2000	430	57		487	655
2001	519	31		550	549
2002	599	35		634	671
2003	625	21		646	711

IWCs vitenskapskomité konkluderte analysene med at hovedavgrensningen mellom sentralbestanden og den nordøstatlantiske bestanden skulle bestå, men at delområdene i Nordøst-Atlanteren skulle revideres slik at det nå er et delområde ved Svalbard (som før), et delområde for det egentlige Barentshavet, et delområde for Norskehavet og norskekysten (som inkluderer det tidligere delområdet rundt Lofoten/Vesterålen), og et delområde for Nordsjøen (der den tidligere nordgrensen på 65°N er flyttet sørover til 62°N).

Anbefalte reguleringer

IWC har så langt ikke funnet å kunne iverksette den nye forvaltningsprosedyren, blant annet med henvisning til at det først er nødvendig å oppnå enighet om kontrolltiltak, datastandarder og retningslinjer for gjennomføring og analyse av telleokt. De norske fangstkvote for 1993 ble fastsatt på grunnlag av den reviderte forvaltningsprosedyren, med de krav til forsiktighet som IWC hadde vedtatt da de godkjente de grunnleggende spesifikasjonene til RMP. I henhold til RMP fordeles kvotene for en bestand på flere mindre områder, for den nordøstatlantiske vågehvalen på fire områder. Dette førte blant annet til at det ikke ble tildelt kvoter til tradisjonell fangst i Vestfjorden i årene 1993-1995, men det ble fastsatt kvoter på 40 og 32 dyr til forskningsformål for henholdsvis 1993 og 1994 i dette området.

Ved årsmøtet i 2003 godkjente IWCs vitenskapskomité et nytt estimat for vågehval i Nordøst-Atlanteren basert på hvaltellingene gjennomført i 1996-2001. Dette estimatet har derfor blitt benyttet sammen med de tidligere estimatene til å beregne en ny årskvote for de neste fem årene fra og med 2004 på 670 vågehval. Fangstkvote fordeles til Barentshavet (om lag 25 % av kvoten), Svalbard (17 % av kvoten), Norskehavet og norskekysten (23 % av kvoten), Nordsjøen (13 %) og Jan Mayen (22 %, tilhører sentralbestanden).

Summary

Minke whales in the Northeast Atlantic are commercially exploited by Norway. The management of this species is based on application of the Revised Management Procedure (RMP) developed by the Scientific Committee of the International Whaling Commission. The input to this procedure is catch statistics and absolute abundance estimates. The total quota for 2004 is 670 animals. The quota for 2003 was 711 minke whales, of which 646 were caught. The present quotas are based on abundance estimates calculated from surveys conducted in 1989, 1995 and 1996-2001. The most recent estimate (1996-2001) for the Northeastern stock of minke whales is 80,500 animals, in addition to 26,700 animals for the Jan Mayen area, which is also used by Norwegian whalers.

Gode spørsmål – og svar ... ?

► Påvirker menneskelig aktivitet hørsel til hvalen?

Mulige effekter på sjøpattedyr av menneskets påvirkning av havmiljøet har fått økt oppmerksomhet. De mest iøynefallende konfliktene er interaksjoner med fiskerier og effekter av forurensning fra pesticider, tungmetaller, olje etc., men det har også blitt økende bekymring for hvordan menneskeskapt lyd kan forstyrre sjøpattedyrene og deres levemåte. I senere år har dette blitt aktualisert ved at det på verdensbasis har vært flere massestrandinger der nebbhval har vært involvert, og der dette har blitt relatert til samtidig bruk av lavfrekvent sonar. Siden det norske Forsvaret skal utstyre de nye fregattene sine med lavfrekvente sonarer, har problemstillingen også blitt aktuell i norsk debatt.

Med lavfrekvent sonar menes sonar med frekvenser hovedsakelig under 10 kHz, og dette er i høreområdet for sjøpattedyr. Lyd kan tenkes å ha to hovedformål hos hval; den kan brukes til kommunikasjon og til ekkolokalisering. Undersøkelser så langt har vist at de to hovedgruppene av hval skiller seg litt med hensyn til hørsel: Mens *bardehval* synes å mangle et høyfrekvent ekkolokaliseringssystem og forøvrig er mest sensitive til lave og middels frekvenser i området 12 Hz – 8 kHz, har *tannhval* generelt et kommunikasjonssystem basert på moderate til høye frekvenser i området 1 – 20 kHz og et høyt utviklet ekkolokaliseringssystem som opererer ved svært høye frekvenser i området 20 – 150 kHz. Menneskets høreområde ligger til sammenlikning fra 20 Hz – 20 kHz.